

Sammanfattning av rapporten ”Ska vi hålla budget eller följa lagen?”

Socialt arbete — det är skolkuratoren som träffar den 11-åriga tysta flickan med trassel hemma och en självkänsla i botten. Vad har hon varit utsatt för och hur kan hennes framtid bli bra? Det är också socialsekreteraren som för fjärde gången frågar kvinnan som söker försörjningsstöd om hon är utsatt för våld i hemmet och för första gången får ett svar i förtroende. Det är biståndshandläggaren som ser till att barnet med funktionsnedsättning och dess familj får en fungerande vardag. Och det är behandlingsassistenten som arbetar skift på ett hem där pojkar i kriminalitet får en möjlighet att komma i en bättre fas i sitt liv. Och mycket mer. Det är dit vi kan vända oss när livet är skört på olika sätt, och där vi kan få den hjälp vi behöver som kan vara vändningen för att vårt framtida liv ska bli bättre. Gammal, nyfödd, ung. Man, kvinna, svensk sedan generationer eller nyanländ.

Visions medlemmar som arbetar med socialt arbete drivs av att de har ett meningsfullt arbete och trivs ofta med sina arbetsuppgifter. Socialt arbete som verksamhetsområde har dessvärre under lång tid dragits med olika problem som bland annat handlar om svårigheter med kompetensförsörjningen, brister i arbetsmiljön och brister i kvaliteten. Samtidigt går verksamheten ofta med ekonomiskt underskott. Vision menar att organisatoriska och resursmässiga faktorer påverkar arbetsmiljön och verksamhetens kvalitet. Vision anser att socialt arbete är ett eftersatt verksamhetsområde som varken har de resurser eller den status det borde ha. Det måste finnas förutsättningar för att leva upp till den kvalitet som fastställts genom lagar och regelverk. Annars riskerar befolkningens tilltro till socialtjänsten att minska, kvaliteten blir lidande och verksamhetsområdet minskar sin attraktivitet som arbetsplats.

Som grund för rapporten ligger främst en enkätundersökning som 1433 av Visions medlemmar som arbetar med socialt arbete har svarat på.

Resurserna måste räcka för att följa lagstiftningen

Verksamheter inom socialt arbete har ofta underskott även när landets och kommunsektorns ekonomi är god. Verksamheterna saknar ofta tillräckliga ekonomiska resurser för att tillgodose de rättigheter individer har enligt gällande lagar och regler. Ekonomiska resurser som står i relation till verksamhetens uppdrag borde vara en självklarhet, men tillräckliga ekonomiska resurser är inte den enda lösningen som måste till. Obalansen mellan verksamhetens lagstiftade krav och dess resurser leder till att rättigheter för individer i utsatta situationer åsidosätts.

I rapporten framkommer bland annat:

- ▶ Att endast 13 procent av Visions medlemmar i undersökningen anser att den verksamhet de arbetar i fullt ut har tillräckliga ekonomiska resurser för att tillgodose de rättigheter individer har enligt gällande lagar och regler. Majoriteten av kommunerna har högre kostnader för individ- och familjeomsorgen än vad de budgeterat för.
- ▶ Att de otillräckliga resurserna leder till att individers rättigheter åsidosätts genom långa väntetider, att insatser inte matchar individers behov och att kvaliteten i insatser brister liksom uppföljningen.

- ▶ Att verksamheter inom socialt arbete inte är organiserade på ett sätt som gynnar samverkan, helhetssyn och smart resursnyttjande.

Visions viktigaste åtgärdsförslag:

- ▶ Att regering och riksdag säkerställer finansiering när socialtjänsten får utökade uppdrag och att statliga satsningar är långsiktiga för att skapa hållbara planeringsförutsättningar för kommunerna.
- ▶ Att kommunpolitiker utformar socialtjänstens uppdrag, innehåll och budget utifrån lagstiftning och kommuninvånarnas behov.
- ▶ Att förslagen från utredningen Framtidens socialtjänst hanteras som en helhet i den fortsatta lagstiftningsprocessen.

Förbättrad arbetsmiljö är avgörande för kompetensförsörjningen

Det är hög arbetsbelastning inom socialt arbete och det får negativa konsekvenser för medarbetarnas arbetsmiljö och hälsa. Två tredjedelar av respondenterna i undersökningen svarar att de har för mycket att göra på jobbet. Det får i sin tur konsekvenser för de individer som i utsatta situationer behöver stöd och insatser från socialtjänsten. Visions medlemmar anser att de har ett meningsfullt arbete. Mer än en fjärdedel överväger dock att söka nytt arbete med anledning av bristande förutsättningar på jobbet.

I rapporten framkommer bland annat:

- ▶ Att en majoritet i undersökningen upplever sitt arbete som meningsfullt och många trivs med arbetsuppgifterna i sig.
- ▶ Att de knappa resurserna leder till hög arbetsbelastning, stressymptom och att kompetens inte kan användas tillräckligt.
- ▶ Att två av tre i undersökningen uppger att de har för hög arbetsbelastning.
- ▶ Att mer än en fjärdedel i undersökningen överväger att söka annat arbete med anledning av bristande förutsättningar på den nuvarande arbetsplatsen.

Visions viktigaste åtgärdsförslag:

- ▶ Att arbetsgivare säkerställer att chefer och medarbetare har bra förutsättningar i form av ett rimligt antal medarbetare/rimlig arbetsbelastning, kompetensutveckling, stöd från HR, administration och IT samt möjlighet att kunna använda sin professionella kompetens fullt ut.
- ▶ Att alla arbetsgivare har ett aktivt systematiskt arbetsmiljöarbete och gör en plan tillsammans med de fackliga organisationerna för att säkerställa en hälsosam arbetsbelastning för medarbetare inom socialt arbete.
- ▶ Att det införs sanktionsavgifter för arbetsgivare som inte följer föreskrifterna om organisatorisk och social arbetsmiljö.
- ▶ Att arbetsgivare utformar strategiska och långsiktiga planer för kompetensförsörjningen där framtida behov analyseras och används som utgångspunkt för medarbetarnas kompetensutveckling.

Tystnadskultur hotar kvaliteten

Tystnadskultur hämmar kvalitetsutvecklingen. Det är mycket vanligt inom socialt arbete att dra sig för att framföra kritiska synpunkter om sina arbetsförhållanden. Vision anser att medarbetares kunskap och iakttagelser ska efterfrågas och användas i kvalitetsarbetet.

I rapporten framkommer bland annat:

- ▶ Att mer än var fjärde medarbetare för det mesta eller alltid drar sig för att på arbetsplatsen framföra kritiska synpunkter på sina arbetsförhållanden.
- ▶ Att tillbudsrapportering enligt lex Sarah används för lite i det systematiska kvalitetsarbetet.

Visions viktigaste åtgärdsförslag:

- ▶ Att arbetsgivare uppmuntrar och tar tillvara medarbetarnas synpunkter och förslag i den kontinuerliga dialogen mellan chef och medarbetare, arbetsplatsträffar och samverkansgrupp.
- ▶ Att det finns en tydlig och kontinuerlig ordning för dialogen mellan den politiska ledningen, eller verksamhetens ledning i enskild sektor, och höga ansvariga chefer om verksamhetens kvalitet med utgångspunkt från det lagstadgade uppdraget, uppföljning och medarbetarnas förslag.

Förstärk det (brotts)förebyggande arbetet

Socialtjänstens förebyggande uppdrag behöver förtydligas och resurserna för det förstärkas. Utanförskap av olika slag kostar samhället stora summor och innebär mänskligt lidande. Det handlar om att det för hela samhället och för individer alltid är bättre att stämma i bäcken än i ån när det gäller sociala problem.

I rapporten framkommer bland annat:

- ▶ Att när resurserna är otillräckliga får det förebyggande arbetet stryka på foten trots att det finns stora vinster att hämta för samhälle och individer med att ge stöd tidigt vid social problematik. Särskilt socialsekreterare och skolkuratorer, som till stor del arbetar med barn och unga, uppger att resurserna inte räcker till.
- ▶ Att regeringen har förslag på sitt bord från flera statliga utredningar som syftar till att förstärka kommunernas och socialtjänstens ansvar för att arbeta förebyggande.

Visions viktigaste åtgärdsförslag:

- ▶ Att socialtjänstens förebyggande arbete tydliggörs i socialtjänstlagen och att kommunerna ska tillhandahålla vissa insatser från socialtjänsten utan utredning och beslut.
- ▶ Att förslaget om att kommunerna ska göra en lägesbild och åtgärdsplan för det brottsförebyggande arbetet samt följa upp det genomförs.
- ▶ Att staten bidrar med mer resurser för kommunernas brottsförebyggande arbete och att kunskapsstödet och utbildningsinsatserna för det förebyggande arbetet stärks.